
Språkutvikling hos barn med særskilte behov

«På hvilken måte kan man arbeide med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen?»

Thea Pilgaard Nilssen

Kandidatnummer: 708

Bacheloroppgave

BHFOR-3570

Trondheim, april 2021

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

For snart tre år siden begynte jeg min utdanning på Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning. Jeg har i løpet av denne tiden utviklet meg som person, og tilegnet meg kunnskap som jeg kommer til å ta i bruk i yrket mitt. Jeg har alltid vært veldig glad i barn og fant fort ut at dette var det perfekte studiet for meg, og jeg har ikke angret et sekund siden. Jeg har også hatt ekstra omsorg for de barna som har ulike spesielle behov og som kanskje havner litt utenfor fellesskapet. Mitt formål med denne bacheloroppgaven er å opparbeide meg mer kunnskap om barn med særskilte behov og deres språkutvikling, med hovedfokus på to barn med autisme.

Jeg vil gjerne få takke Dronning Mauds Minne Høgskole for all hjelp jeg har fått i løpet av min studietid, og alle engasjerte lærere som har delt av sin kunnskap med oss studenter. Jeg vil også takke praksisbarnehagen min for et godt samarbeid, og for at de har tatt seg tid til å la seg intervju og gitt meg rom for å observere barna. Til slutt ønsker jeg å takke veilederne mine Sobh Chahboun og Lise Hovik for god støtte og veiledning gjennom bachelorskrivingen.

Tusen takk!

Mars 2021

Thea Pilgaard Nilssen

Innholdsfortegnelse

Forord	2
1. Innledning	5
1.1 Presentasjon av tema.....	5
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	5
1.3 Presentasjon av problemstilling.....	6
1.4 Oppgavens oppbygging.....	7
2. Teori	8
2.1 Hva er autisme?	8
2.2 Språkutvikling.....	9
2.3 Atferd.....	10
2.4 ASK – alternativ supplerende kommunikasjon.....	11
2.5 Foreldresamarbeid.....	12
3. Metode	13
3.1 Kvalitativ tilnærming.....	13
3.2 Observasjon.....	14
3.3 Kvalitativt intervju.....	14
3.4 Utvalg.....	15
3.5 Bearbeiding av intervju.....	16
3.6 Analyse og tolkning	16
3.7 Metodekritikk.....	17
3.8 Etiske retningslinjer	18
4. Presentasjon av funn og drøfting	20
4.1 Språkutvikling.....	20
4.2 Atferd.....	23
4.3 Foreldresamarbeid.....	26
4.4 ASK – alternativ supplerende kommunikasjon.....	27
5. Avslutning	30
5.1 Oppsummering	30
5.2 Personlige refleksjoner	31
6. Litteraturliste	32
7. Vedlegg	34
7.1 Samtykkeerklæring	34

7.2 Intervjuguide 38

1. Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Denne bacheloroppgaven tar utgangspunkt i to barn på fire år. Wg4 og Ag4 har autisme og går i en kommunal barnehage. De har forskjellige utgangspunkt når det kommer til sosiale og kognitive ferdigheter som motorikk, språk og emosjonell beherskelse. I denne oppgaven skal hovedfokuset mitt være på deres språklige utvikling og hvordan barnehagen legger til rette for at disse to barna kan utvikle språket sitt på best mulig måte. Wg4 har minst utviklet språk av disse to og uttaler stort sett kun enkeltord og lyder for å uttrykke seg. Non-verbal kommunikasjon er derfor et viktig fokusområde. I denne oppgaven ønsker jeg å fokusere på hvordan barn med autisme kan kommunisere uten tale. Ag4 har et bedre utviklet verbalspråk enn Wg4, og klarer derfor lettere å kommunisere det han vil eller føler. Han har derimot større utfordringer knyttet til atferd, noe jeg skal komme mer inn på senere i oppgaven.

ASK-lapper blir flittig brukt i barnehagen, slik at barna kan peke og vise lapper til de voksne og andre barn for å forklare hva de vil, tenker eller føler. ASK står for alternativ, supplerende kommunikasjon og brukes spesielt dersom det verbale språket mangler eller har behov for ekstra støtte (Statped, 2021a). ASK-lapper er bildelapper med bilder og ord som beskriver forskjellige følelser, opplevelser, objekter og ting som gjøres i barnehagen, for eksempel en jakke, kle på seg, sint, lei seg, utetid, spisetid og så videre. Før jeg begynte å skrive denne bacheloroppgaven, leste jeg meg opp på hva autisme egentlig er. Gjennom dette har jeg fått en større forståelse for hvordan et barn med autisme tenker og har det, slik at det er lettere for meg å sette meg inn i deres væremåte. Barn som trenger ekstra støtte har rett til å få et tilrettelagt pedagogisk tilbud i barnehagen. Dette tilbudet skal vurderes og justeres etter barnets behov til enhver tid (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). Begge barna i denne oppgaven har hver sin ansatt som fungerer som en ekstra ressurs og omsorgsperson stort sett gjennom hele barnehagehverdagen. Disse to voksne har hovedfokus på hvert sitt barn, og tar også med seg barnet til egne rom for å arbeide mer konkret med språkutviklingen.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Autisme skyldes ulike avvik i hjernens utvikling, og forandrer seg etter hvert som barnet vokser. Dersom et barn med autisme får riktig støtte og hjelp fra voksne, kan kommunikasjonsferdighetene og de sosiale ferdighetene utvikles til det bedre (Welton, 2014, s. 7). Jeg valgte å skrive om dette temaet fordi jeg syntes det virket spennende å gjøre et

dypdykk i hvordan barn med autisme utvikler sine språklige ferdigheter, hvorfor de oppfører seg på bestemte måter og hva som skal til for å bedre deres hverdag, spesielt i barnehagesammenheng. Jeg observerte Wg4 og Ag4 en del i praksisperioden min, og det gjorde at jeg ble sikker på at autisme var temaet jeg ønsket å skrive om i bacheloroppgaven. Jeg har selv som barn vært opptatt av å inkludere barn som faller utenfor fellesskapet, og dette er noe jeg fortsatt er særlig bevisst på som voksen i barnehagen. Jeg ønsket derfor å tilegne meg mer kunnskap om barn med autisme, for å vite hvordan jeg best mulig kan støtte dem og legge til rette for at de skal få en meningsfull hverdag i barnehagen. Gjennom samarbeid med praksisbarnehagen skal jeg lære mer om hvordan de jobber for at Wg4 og Ag4 utvikler språket sitt og lærer seg de sosiale normene andre barn har lettere for å forstå.

1.3 Presentasjon av problemstilling

Problemstillingen jeg har valgt er; «på hvilken måte kan man arbeide med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen?». I barnehagen har barn med særskilte behov rett til oppfølging og tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet, slik at innholdet formidles på en måte som alle barn har nytte av (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27). Jeg ønsker derfor å se på nettopp hva som kan tilrettelegges for språkutviklingen hos barn med autisme. Problemstillingen tar for seg hvordan barnehagen konkret arbeider med barnas språkutvikling i barnehagen, og jeg ønsker derfor å observere dette for å best mulig kunne se hvordan det gjøres i praksis. Barn med autisme har et stort behov for å hele tiden vite hva som skal skje, hvordan det skal skje og når det skal skje, for at hverdagen deres blir minst mulig uforutsigbar og overraskende (Welton, 2014, s. 23). Derfor er jeg nysgjerrig på hvordan barnehagen tilrettelegger for at barna skal oppleve forutsigbarhet og forberedes på hva som venter dem. Jeg vet fra før at barnehagen bruker ASK-lapper i de daglige aktivitetene og går gjennom timeplanen med hele barnegruppen. Jeg ønsker å finne ut om lappene brukes på grunn av barna med autisme, eller om barnehagen ville brukt dem uansett.

Språkutviklingen til barn med autisme kan variere enormt, og jeg lurer derfor også på hvordan de ansatte vet hva som skal til for de aktuelle barna og hvilke mål de setter seg for at barna skal utvikle språket sitt. Hvordan vurderer de barna med autisme, og hvordan bruker de personalgruppen til å kartlegge hvordan hvert enkelt barn ligger an i utviklingen med tanke på deres forutsetninger? Gjennom arbeidet med denne bacheloroppgaven håper jeg at jeg sitter igjen med mye kunnskap om autisme og språkutvikling, slik at jeg selv blir bedre rustet for arbeidslivet og har erfaring nok til å kunne tilrettelegge for barn med særskilte behov.

1.4 Oppgavens oppbygging

I denne oppgaven vil jeg redegjøre for teori som er relevant for å besvare problemstillingen. Der vil jeg gjøre rede for hva autisme er, hvordan autisme påvirker språkutviklingen og det sosiale livet til barn med autisme. Dette vil jeg utdype ved å forklare hvordan barnehagen kan jobbe med språkutviklingen til barna med særskilte behov. Her kommer jeg til å legge stor vekt på bruk av ASK, som jeg nevnte innledningsvis. Senere i teksten skal jeg gå mer i dybden på hva ASK er og hvorfor dette er hensiktsmessig å bruke for barn med autisme. Videre i oppgaven skal jeg beskrive oppgavens metode, der jeg vil skrive om kvalitativ tilnærming, observasjon, kvalitativt intervju og hvorfor jeg valgte disse metodene i denne bacheloroppgaven. Avslutningsvis i denne delen skal jeg skrive om metodekritikk og etiske retningslinjer som har dukket opp underveis i arbeidet med bacheloroppgaven. Deretter vil jeg skrive om utvalget jeg har gjort, og jeg vil analysere og tolke intervjuet jeg gjennomførte. Videre vil jeg presentere mine funn og drøfte det jeg lært, før jeg til slutt vil oppsummere oppgaven og svare på problemstillingen.

2. Teori

2.1 Hva er autisme?

Welton skriver at autisme skyldes et avvik i hjernen og måten den utvikler seg på. Autismen er en kronisk tilstand, men den kan forandre seg til det bedre over tid, dersom barnet får riktig støtte og hjelp (Welton, 2014, s. 7). Symptomene på autisme kan dukke opp allerede når barnet er ett år gammel, men det er mest vanlig at det avdekkes når barnet er rundt to år. Noen ganger oppdages det ikke før barnet er i skolealder, men da har det som regel et høyt funksjonsnivå (Suren, 2020). Det som kjennetegner autisme, er en svikt i hvordan barnet fungerer sosialt og hvordan det kommuniserer. Symptomene varierer fra person til person, men kan ofte være at de har liten sosial interesse, og at de er i sin egen verden. Andre kan ha lyst til å delta i det sosiale, men klarer ikke helt å knekke de sosiale kodene og tolke ulike situasjoner (Suren, 2020).

Alle personer med autisme påvirkes i ulik grad, og autisme er ikke nødvendigvis noe man kan legge merke til med én gang. Det er en diagnose som kan gjøre det vanskelig å forstå seg på verden, kommunisere med andre mennesker og forstå hva andre føler og tenker (Welton, 2014, s. 11). Noen av de vanligste symptomene på autisme kan for eksempel være lærevansker, hyperaktivitet, konsentrasjonssvikt, forsinket motorisk utvikling, koordinasjonsproblemer, aggresjon, angst, depresjon, søvnproblemer og andre psykiske lidelser (Suren, 2020). Med tanke på at autismspekteret er stort, finnes det ingen fasit på hvordan et barn med autisme kommer til å utvikle seg etter hvert som barnet blir eldre. Den danske psykologen Charlotte Ryhl (2012) har skrevet en bok om autismspekteret, der hun skriver at foreldre kan oppdage at barnet deres er annerledes allerede fra fødselen av. Diagnostiseringen kan derimot komme flere år senere, spesielt når barnet begynner i barnehagen og de ansatte uttrykker sin bekymring for barnets atferd, utvikling og kommunikasjonsevner (Ryhl, 2012, s. 55). Autismen er en av diagnosene som går under forkortelsen AST, som står for autismspektertilstander. AST omfatter autisme, Asperger syndrom og autistiske trekk eller atypisk autisme (Nyheim, 2013, s. 15). Disse diagnosene har mange fellestrekk, men varierer fra person til person. De generelle kjennetegnene er at mennesker med disse diagnosene har utfordringer med å kommunisere og samspille sosialt med andre mennesker, og har vanskeligheter med å forstå at andre har tanker, følelser og intensjoner som kan være ulike fra deres egne (Nyheim, 2013, s. 15).

2.2 Språkutvikling

Enkelte barn og ungdom med AST kan ha et godt verbalspråk, men ha utfordringer med kommunikasjonsevnen. Andre kan være flinkere til å kommunisere til tross for et dårligere verbalspråk (Nyheim, 2013, s. 25). Barn med autisme kan ha et bredt vokabular, men uttalen kan være preget av ekkotale, gjentakelser av spesifikke fraser, gjentakelser av samme spørsmål og prosodi (Nyheim, 2013, s. 26). Prosodi er læren av språklydens kvantitet, styrke, hørbarhet og tonehøyde (Simonsen, 2018). Autismen er en livslang diagnose og det har derfor ikke blitt forsket mye rundt resiliens og bedring i diagnosen (Borge, 2019, s. 229). Resiliensbegrepet handler om at man utvikler motstandsrobusthet, seighet eller utholdenhet ved å bli utsatt for risiko, og i denne sammenhengen gjelder det risikoene man utsettes for ved å ha en AST-diagnose (Borge, 2019, s. 11). Diverse senskader vil oppstå ved en AST-diagnose og utviklingsforløpet vil variere veldig. Språkutviklingen hos barn med autisme kan også variere mye. Noen utvikler et begrenset talespråk, noen utvikler ikke det verbale språket i det hele tatt, men kan forstå enkelte ord og uttrykk som blir sagt (Nyheim, 2013, s. 26). Barn med AST-syndrom bruker sjelden ord der de vil ha oppmerksomhet som for eksempel «se flyet», eller ord der man henvender seg til andre («hei» eller «ha det godt») (Nyheim, 2013, s. 26).

Barn med AST-syndrom tolker ofte ting på en bokstavelig måte og kan derfor ha utfordringer med å forstå metaforer, ironi og andre indirekte uttrykksformer. Dette kan ofte misforstås og det kan dermed oppstå konflikter med andre barn (Nyheim, 2013, s. 27). AST kan føre til at man har god oversikt over de konkrete reglene, mens de uskrevne reglene for hvordan man oppfører seg i sosiale samspill med andre kan bli vanskelige å forstå seg på (Nyheim, 2013, s. 27). Spesielt vanskelig blir det for de barna som ikke har en god kommunikasjonsevne og et godt verbalt språk. Da vil det dukke opp situasjoner der barnet ikke blir forstått eller klarer å uttrykke hva han/hun vil eller ønsker, og barnet kan dermed reagere negativt. Prosodien er avvikende hos barn og ungdom med AST (Nyheim, 2013, s. 28). De vil ha utfordringer med å forstå for eksempel sarkasme og overdrivelse, ettersom de ikke forstår prosodien som brukes for å kommunisere. De vil tolke budskapet bokstavelig og det vil derfor i enkelte situasjoner misforstås av barn med AST (Nyheim, 2013, s. 28).

Noen barn med AST gjentar ofte det andre sier til dem eller gjentar det de har hørt på film eller har lest i en bok, dette kalles for ekkotale (Nyheim, 2013, s. 28). Ekkotalen kan ofte bli omtalt som et «papegøyespråk», da ord kan bli repetert gjentatte ganger og barna kan få en slags besettelse av enkelte ord eller en setning. Ekkotalen kan også brukes på en mer

funksjonell måte, der barnet tar del i samtaler, ber om noe, påstår og hevder noe. Dette kan ses på som egentrening på å bruke ord og forstå ulike vendinger en samtale kan ta (Nyheim, 2013, s. 28).

2.3 Atferd

Barn med autisme kan ha ulike mangler når det kommer til den kognitive utviklingen, som for eksempel språk som nevnt tidligere. Kognitive ferdigheter innebærer også kunnskap om empati, sosial forståelse, felles oppmerksomhet rundt ulike ting, liksom-lek og det å forstå meningen med noe (Nyheim, 2013, s. 16-17). Det er viktig å understreke at atferden kan variere i stor grad fra barn til barn og ikke gjelder alle barn med en autismediagnose. Enkelte barn med autisme kan utagere fysisk dersom det er noe de ikke forstår eller opplever som urettferdig, ved å for eksempel slå, gråte eller løpe unna en situasjon (Welton, 2014, s. 11). Dette kan sees i sammenheng med at autistiske barn kan ha utfordringer med å forstå hva man vil, sier eller ønsker at de skal forstå. De kan dermed bli frustrerte, engstelige og sinte (Welton, 2014, s.11).

Blikkontakt kan være fraværende hos mange barn med autisme. Årsaken kan være at de opplever det som ubehagelig å se noen i øynene. Da det gir dem for mye informasjon og for mange inntrykk. Det kan bli for overveldende for enkelte, og mange kutter dermed ut blikkontakten. Ofte kan voksne rundt barnet tro at barnet har problemer med hørselen, fordi det virker som barnet ikke hører etter, men dette handler om at barnet er så fokusert på det han/hun holder på med at det ikke oppfatter at noen snakker til det (Welton, 2014, s. 15). Det kan være positivt at barn med autisme kan bruke all sin konsentrasjon på noe det synes er interessant. Barn med autisme vil ha vanskeligheter med å forstå ansiktsuttrykk og å kommunisere ved hjelp av ulike gester. Det er derfor vanlig at barnet tar tak i hånden til de voksne for å vise hva det vil ha, istedenfor å peke på gjenstanden. Noe av det man bør trene på med barnet er at de skal kunne peke og bruke kroppsspråket sitt, dersom det verbale språket ikke er der (Welton, 2014, s. 18-19).

Barn med autisme leker gjerne med gjenstander og ikke med andre barn. Dette er ofte fordi barn med autisme ikke klarer å lese situasjonen eller forstå seg på hva leken går ut på. Liksom-leker kan bli forvirrende, da de ikke forstår hva de andre barna tenker eller planlegger å gjøre i leken. Det å leke med ting er derfor lettere for et barn med autisme. Barnet kan finne stor glede i å sette tog på rekke, sortere lego-klosser etter farge eller se de samme filmene om

igjen flere ganger (Welton, 2014, s. 21). Det å ha rutiner i hverdagen er særlig viktig for barn med autisme. Dersom det oppstår uventede situasjoner eller at noe gjøres annerledes, kan barnet reagere ved å bli urolig eller frustrert. Rutiner og gjentakelse av aktiviteter og gjøremål påvirker barnet positivt, ved at det blir roligere og slapper mer av (Welton, 2014, s. 23).

2.4 ASK – alternativ supplerende kommunikasjon

ASK er en kommunikasjonsmetode som kan benyttes når det verbale språket ikke er på plass. Det finnes flere ulike metoder til alternativ supplerende kommunikasjon, og hvert barn vil ha behov for ulike hjelpemidler. Man er nødt til å prøve seg frem for å finne ut hva som fungerer for hvert enkelt barn. Eksempler på ASK-materialer kan være tegnspråk, bilder, grafiske symboler, konkreter, tematavler, kommunikasjonsbøker og talemaskiner (Statped, 2021b). ASK blir et alternativ til barnets måte å kommunisere på, og blir viktig for barnets språklige, sosiale og faglige utvikling (Statped, 2021b). For at ASK skal være hensiktsmessig for barnet, er det viktig at alle personene rundt barnet lærer seg å bruke hjelpemiddelet på riktig måte og benytter seg av kommunikasjonsmetodene, slik at barnet drar nytte av ASK. Skal dette verktøyet brukes i barnehagen, er det nødvendig at hele personalgruppen får god kunnskap om hva det er og hvordan det skal brukes i barnehagen, samt at foreldrene deltar på kurs for å lære seg å bruke det hjemme (Statped, 2021a).

I Rammeplanen står det at «Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). Barnehagen plikter å tilrettelegge for barn som har behov for ekstra støtte, og det skal hele tiden vurderes underveis og justeres dersom man ser at det er andre måter som kan fungere bedre for barnet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). Barnehagen skal også sørge for at barnet med ekstra støtte skal inkluderes i barnegruppen og sørge for at barnet inkluderes i fellesskapet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27). Når ASK brukes er det derfor nødvendig at hele barnegruppen får kjennskap til den kommunikasjonsformen barnet bruker, slik at de kan inkludere barnet og forstå seg på måten barnet uttrykker sine tanker og følelser (Statped, 2021a). Tematavler og bildelapper er en enkel metode å innføre felles i hele barnegruppen og kan brukes aktivt gjennom hele barnehagehverdagen. Barna som ikke har spesielle utfordringer, vil også ha nytte av dette når det gjelder deres språkutvikling (Statped, 2021a).

2.5 Foreldresamarbeid

Foreldresamarbeid er et viktig fokusområde i barnehagen, og blir spesielt viktig når det gjelder foreldrene til barn med spesielle behov. Det er nødvendig at man har et velfungerende tverrfaglig team som samarbeider om barnet og har en god dialog med foreldrene (Statped, 2021c). Kommunikasjon mellom barnehagen og foreldrene har mye å si for hvordan foreldrene opplever barnehagen. Foreldrene kan tolke mye ut fra hvordan deres egne barn har det i barnehagen og hva som kommer til uttrykk. Det vil også være vesentlig å legge vekt på et godt samarbeid med foreldrene for at det skal ha en hensikt for alle parter (Søbstad, 2005, s. 64). Rammeplanen beskriver at barnehagen skal legge til rette for at foreldrene og barnehagen jevnlig utveksler observasjoner og vurderinger knyttet til enkeltbarnets helse, trivsel, erfaringer, utvikling og læring (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22). Som ansatt i barnehagen er man pliktig til å informere foreldrene om det som har skjedd i løpet av en barnehagehverdag og sørge for at foreldrene får den informasjonen de har krav på. Pedagogiske ledere har en viktig oppgave i forbindelse med foreldresamarbeidet, da det som regel er disse som har tette dialog og kontakt med foreldrene (Thoresen, 2017, s. 184).

3. Metode

I denne delen av oppgaven skal jeg gå nærmere inn på valg av metode, og hvordan jeg har samlet inn data. Jeg skal vurdere mine valg av metoder og drøfte hvorfor jeg har valgt å gjøre det på de bestemte måtene.

3.1 Kvalitativ tilnærming

Kvalitativ tilnærming går i dybden av temaet man velger seg, og omhandler flere forskjellige innsamlingsmetoder. Ofte benytter man intervju som en innsamlingsmetode for å finne data dersom man har en kvalitativ tilnærming i forskningen sin (Bergsland, 2014, s. 66-67).

Observasjon er også en metode som aktivt brukes i en kvalitativ tilnærming, og man skal derfor tolke det man har observert, for eksempel i observasjon av en barnegruppe eller enkeltbarn. Siden man selv observerer og skriver i ettertid om hvilke funn man har gjort, er det viktig at man er bevisst på sitt eget ståsted i prosessen og holder seg til det teoretiske arbeidet man har lagt ned i forkant. Man er nødt til å ha tenkt gjennom sine førforståelser av en situasjon eller et menneske før man gjennomfører intervju og observasjon, slik at dette gjennomføres på en saklig måte (Bergsland, 2014, s. 67). Jeg kjente barna og personalet i barnehagen jeg observerte fra før av, og det kan ha vært med på å påvirke utfallet av mine intervjuer og observasjoner. Grunnet dette hadde jeg et inntrykk av hvordan barnehagen arbeider med språkutviklingen til barna med autisme før jeg intervjuet og observerte. Dersom jeg ikke hadde kjent personalet og barna fra før av, ville det mest sannsynlig resultert i at jeg hadde valgt meg en annen fremgangsmåte.

I en kvalitativ tilnærming er det viktig å velge seg ut en problemstilling som ikke er for åpen, slik at man spisser blikket sitt mot noe konkret og holder seg til det som er relevant for oppgaven (Larsen, 2017, s. 86). Jeg utarbeidet problemstillingen i god tid før jeg begynte med selve innsamlingsprosessen. Dette resulterte i at jeg var sikker på hvordan jeg ønsket å formulere den, og hva jeg skulle fokusere på, som var hvordan barnehagen kan arbeide med språkutviklingen til barn med autisme. Underveis i prosessen har jeg sett tilbake på problemstillingen, for å være sikker på at den kommer godt nok frem i lys av teori og drøfting.

3.2 Observasjon

Observasjon er en metode som benyttes for å studere samspillet mellom mennesker og danne seg et inntrykk av noe. Observasjon og intervju er metoder som ofte overlapper hverandre og sammen bidrar til at man får et større innblikk i et emne. Observasjon vil føre til at man har et behov for å samtale om det man har observert, og dette dukker da opp under intervjuet hvor man kan stille spørsmål knyttet til observasjonen og diskutere det man har sett (Bergsland, 2014, s. 73). I en bacheloroppgave er det viktig at man informerer barnehagen og foreldrene til barna man skal observere om prosjektet, slik at de vet hva som skal foregå og hva dine hensikter med å observere barna deres er. På denne måten er man profesjonell, uavhengig av hvor godt man kjenner barna og barnehagens ansatte (Bergsland, 2014, s. 80).

I forkant av intervjuet, observerte jeg de to barna med autisme. Først observerte jeg barna sammen med barnegruppen da de satt og tegnet sammen med omsorgspersonene. Der fikk jeg sett utviklingen de har hatt de siste fire månedene. Informanten tok også med seg det ene barnet inn til et arbeidsrom, der hun tok i bruk ASK-lapper som barnet skulle uttale, før hun leste to bøker for barnet. Da fikk jeg et bedre innblikk i hvordan barnehagen arbeidet med språkutviklingen og barnas væremåte. Dette ble relevant for oppgaven og hva jeg ønsket å legge vekt på i teoridelen. Det har bidratt til at jeg har fått et helhetlig inntrykk av barna og har kunnet vite hva jeg ønsket å legge ekstra vekt på under intervjuet, og hva som ble viktig for meg å fremheve i drøftingen.

3.3 Kvalitativt intervju

I et kvalitativt intervju vil blikket rettes mot menneskets hverdagslige handlinger i situasjoner det kjenner godt til. Fortolkning og kontekst blir viktige begreper når det kommer til kvalitativ forskning (Bergsland, 2014, s. 67-68). Problemstillingen handler om et forskningsspørsmål jeg ønsket å finne svar på. Ved hjelp av kvalitativt intervju og observasjon, ønsket jeg å finne ut mest mulig om de to barna med autisme i praksisbarnehagen min. Jeg ville undersøke hvordan de ansatte i barnehagen jobber med språkutviklingen, slik at den skal ha størst mulig effekt hos barna. Med tanke på problemstillingen og hva jeg ønsket å få ut av arbeidet med bacheloroppgaven, var kvalitativt intervju og observasjon de metodene jeg ønsket å bruke. Etter å ha vurdert dette nøye, er jeg fornøyd med valgene mine. Det er ofte vanlig at problemstillingen endrer seg i løpet av forskningsprosessen, grunnet at funnene man gjør seg kan være med å endre måten man skal formulere seg på (Larsen, 2017, s. 84). Jeg har ikke endret problemstillingen underveis, da jeg

hele tiden har følt at den henger sammen med de funnene jeg har gjort og hvordan jeg ønsket at oppgaven skulle bli til slutt.

3.4 Utvalg

Det å velge ut hvor mange intervjupersoner man har behov for, avhenger av hva man ønsker å få ut av intervjuet. Dersom man ønsker å vite hvordan én person ser på et tema, holder det at man velger ut denne ene personen (Bergsland, 2014, s. 70). Jeg kom fort frem til at jeg kun ønsket å intervjué én person til bacheloroppgaven, som heldigvis takket ja til å være informanten min. Ettersom temaet og problemstillingen var rettet mot barn med autisme var jeg nødt til å velge en som hadde erfaring på dette området og det var derfor ingen tvil om hvem jeg ønsket å spørre først. Informanten er utdannet barnevernspedagog og har jobbet fast i barnehage i syv år, hvorav fem av disse er i barnehagen hun jobber i nå. Hun har gjennomført kurs rettet mot spesialpedagogikk, og fungerer i dag som en støttepedagog for et av barna med autisme. Hun er ansvarlig for å tilrettelegge arbeid for Wg4 og utvikle hans språk gjennom arbeid med blant annet ASK. Dette har hun vært på kurs i, og hun har lært mye gjennom samarbeid med andre barnehager og andre pedagoger i barnehagen hun selv jobber i. Hun har fulgt Wg4 siden han begynte i barnehagen for første gang som toåring.

I et intervju vil det være hensiktsmessig å ha gjort seg opp en tanke om hvilke spørsmål som er sentrale for å få svar på det en lurer på. Ved å lage en intervjuguide får man en skisse for hvilken rekkefølge man ønsker at intervjuet skal foregå i. Når man benytter seg av kvalitativ tilnærming, har man også en strukturert eller semistrukturert intervjuguide. Denne type intervju kan beskrives som en samtale mellom informant og forsker, der det er forsker som styrer samtalen i den retningen han/hun ønsker (Bergsland, 2014, s. 71). Da jeg skrev intervjuguiden la jeg den opp slik at det ble en naturlig vei videre i intervjuet. Jeg var bevisst på å stille åpne spørsmål, og ikke legge føringer for hva informanten skulle svare. Informanten fikk intervjuguiden på forhånd og hadde dermed skrevet ned litt notater, slik at det ble mer som en samtale enn et formelt intervju, noe jeg ønsket at det skulle være. Jeg opplevde likevel at det var jeg som styrte intervjuets retning og innhold. Dersom jeg ikke hadde sendt henne intervjuguiden på forhånd ville jeg kanskje ikke fått like mye informasjon som jeg fikk, da det kunne vært ting hun ikke ville kommet på under selve intervjuet.

3.5 Bearbeiding av intervju

Før jeg begynte på drøftedelen, kodet jeg innholdet i intervjuet. Koding og kategorisering handler om å skape struktur og orden i datamaterialet, og lage seg et mønster som gjør det lettere å kunne tolke funnene sine. I denne delen av prosessen, velger man bort unødvendig data og fokuserer på det som er relevant å ha med (Larsen, 2017, s. 114). Da jeg gjennomførte intervjuet av informanten, noterte jeg fortløpende og hadde en viss oversikt og struktur i notatene mine. I ettertid renskrev jeg notatene og sørget for at det sto i rekkefølge etter intervjuguiden, slik at det ble lettere å hente opp igjen sitater til drøftedelen. Etter at man har kodet og kategorisert datamaterialene må man finne sammenhenger og finne eksempler som er relevant for forskningen (Larsen, 2017, s. 116). Jeg sørget for å plukke ut sitater jeg visste ville være relevante å ha med i forhold til teorien jeg hadde skrevet i forkant. På denne måten blir man bevisst på å holde seg relevant til problemstillingen og det blir dermed en rød tråd gjennom oppgaven.

3.6 Analyse og tolkning

Det finnes mange ulike måter å analysere og tolke en studie på. Det er viktig at man ikke glemmer hva man vil finne ut av og tolker og analyserer ut ifra hva problemstillingen etterspør. Før man begynner på analysedelen må datamaterialet være innsamlet, og man må ha satt seg inn i teorien for å kunne knytte dette opp til analyse og tolkning av prosjektet. Datainnsamling og dataanalyse er en dynamisk prosess som hele tiden skal være i fokus gjennom forskningsprosessen, da disse to elementene henger tett sammen (Bergsland, 2014, s. 81). Det som kan være utfordrende når det kommer til analyse og tolkning er å ikke blande sammen direkte utsagn fra informanten under intervjuet med sine egne tolkninger. Det vil være nødvendig å skille ut datamaterialet og skape en orden og struktur for at datafunnene skal gi mening (Bergsland, 2014, s. 82). Da jeg intervjuet informanten skrev jeg notater fortløpende, noe som fungerte godt. I etterkant av intervjuet transkriberte og kodet jeg det jeg hadde skrevet ned, slik at det ble en fullstendig og oversiktlig tekst. En god struktur og tydelige skiller på hva som er utsagn fra informanten og hva som er egne tolkninger er viktig for at oppgaven skal bli oversiktlig for leseren. Ved at man først presenterer råmateriale fra datainnsamlingen, for så å komme med sine tolkninger og teorier, er det lettere å forstå analyse- og tolkningsarbeidet som er gjort i forskningsprosessen (Bergsland, 2014, s. 82).

3.7 Metodekritikk

Det er viktig at man klarer å være kritisk til sitt eget arbeid og valgene man har tatt underveis, som innsamlingsmetoder og metodevalg. Metodekritikk omhandler begrepene reliabilitet, validitet og generalisering. I en kvalitativ forskningsprosess kan reliabilitet handle om troverdighet, hvordan datamateriale er innsamlet og hvor pålitelig det er, samt hvordan det tolkes og analyseres i etterkant. Validitet handler om hvor relevant dataene som samles inn er for det temaet du har valgt deg. Det kan knyttes opp til kvaliteten av tolkningen din og om dine funn gjennom datainnsamlingen kan knyttes opp til annen forskning som er gjort. Generalisering handler om overførbarhet, og i kvalitative studier vil det si at selv om dine tolkninger og funn er basert på én undersøkelse kan det også gjelde i andre studier (Bergsland, 2014, s. 80).

Reliabilitet omhandler spørsmålet om troverdighet når det kommer til kvalitativ tilnærming. Det dreier seg om hvorvidt forskningen gjennomføres på en tillitvekkende måte, om datamaterialet er pålitelig, hvordan det samles inn og hvordan man bearbeider, analyserer og tolker funnene av data (Bergsland, 2014, s. 80). For å gjøre teksten troverdig har jeg på forhånd skrevet en intervjuguide og et samtykkeskjema, som viser til hvordan jeg ønsker å opparbeide meg kunnskap om temaet og hvordan funnene mine skal behandles. På denne måten får barnehagen og foreldrene se at jeg skal gjennomføre oppgaven på en profesjonell måte og holde meg til temaet når jeg skriver. I forkant av intervjuet sendte jeg ut intervjuguiden til den ansatte i barnehagen, slik at hun hadde mulighet til å forberede seg på spørsmålene jeg ønsket å stille. Det kan ha en effekt på materialet jeg sitter igjen med, og det er noe jeg hele tiden må tenke bevisst over i prosessen. Siden jeg kjente til barnehagen og informanten i forkant av intervjuet, kan det ha hatt noe å si for måten jeg stilte spørsmålene på. Dersom dette hadde vært en helt fremmed person, ville jeg kanskje stilt litt mer kritiske spørsmål, og vært mer kritisk til om det informanten sa var sant eller ikke. Jeg har selv vært i barnehagen over tid og har derfor observert hvordan de ansatte jobber. Derfor er jeg trygg på at det informanten sa under intervjuet stemmer.

Validitet dreier seg om hvor godt eller relevant datamaterialet presenterer temaet som skal undersøkes, og om resultatene er gyldige for utvalget og prosjektet som er undersøkt. Det handler også om bekreftbarhet og om kvaliteten av tolkningen og forståelsen man får av prosjektet kan knyttes opp mot annen forskning (Bergsland, 2014, s. 80). Problemet med validitet kan være at svarene fra informanten er innøvd og kanskje ikke stemmer helt med

virkeligheten, i og med at hun hadde mulighet til å forberede seg på spørsmålene. Dersom jeg ikke hadde sendt intervjuguiden til informanten i forkant, kunne svarene jeg hadde fått vært annerledes. Grunnet at jeg sendte den til henne, kan det ha bidratt til at forskningen ikke danner et oppriktig resultat for hvordan det er i realiteten. Informanten kan ha planlagt svarene med tanke på at hun kjente meg på forhånd, og dermed kan ha gjort seg opp en tanke for hva hun tenkte jeg ønsket å få ut av intervjuet. Dette kan ha vært med på å svekke validiteten. I forkant av intervjuet hadde jeg funnet relevant teori for det jeg ønsket å belyse i drøftingen. Svarene jeg fikk fra informanten hang derimot godt sammen med teorien jeg hadde funnet og ga gode svar knyttet til problemstillingen.

Generalisering handler om overførbarhet i kvalitative studier. Det vil si at selv om tolkningen er basert på én enkelt undersøkelse kan den også gjelde i andre sammenhenger. Hensikten er ikke å generalisere funnene man har gjort, men å beskrive det man har studert. Forskningen kan brukes av andre barnehager som en inspirasjon og et tankeredskap (Dalland, 2012) (Bergsland, 2014, s. 80-81). Jeg har gjennomført en forskning av temaet autisme med vekt på praksisen i én barnehage, og denne kan benyttes av andre barnehager for inspirasjon til måter de kan arbeide med språkutviklingen til barn med særskilte behov.

3.8 Etiske retningslinjer

Alle mennesker har rett til personvern og at behandlingen av personopplysninger gjøres på en etisk forsvarlig måte. Gjennom arbeidet med en bacheloroppgave vil det dukke opp forskjellige etiske hensyn man må ta stilling til. Dette kan være knyttet til personopplysninger og at du ikke skal utlevere andre mennesker for å komme frem til funnene dine. Behandlingen av personopplysninger er viktig å tenke på innen forskningsetikk. Det er lovfestet gjennom «*Lov om behandling av personopplysninger, 2012, §1*» at de som blir brukt i forskningsprosjektet ikke skal bli krenket gjennom behandling av personopplysninger (Bergsland, 2014, s. 83). Jeg har vært bevisst på at de to barna med autisme i praksisbarnehagen skal holdes anonyme og at den ansatte jeg intervjuet også holdes anonym, slik at man ikke på noen som helst måte kan spore seg frem til disse personene ved å lese min bacheloroppgave. Jeg benytter meg av koder for barna underveis i oppgaven, og ikke ekte navn. Etter intervjuet fikk jeg en del personlige opplysninger om både barna og den ansatte som jeg velger å ikke omtale, men heller benytte til å danne meg et helhetlig bilde av barna.

Informert samtykke handler om at informantene informeres om undersøkelsens mål og at de er klar over at det er frivillig å delta. De kan også trekke seg når som helst uten å oppgi noen grunn til det. Informanten signerer et samtykkeskjema med informasjon om undersøkelsen som skal gjennomføres (Bergsland, 2014, s. 83). Før jeg dro til praksisbarnehagen for å observere og intervjuer, skrev jeg et samtykkeskjema som den ansatte i barnehagen fikk, samt foreldrene til begge barna. De takket derfor ja til prosjektet mitt og jeg har deres tillatelse til å gjennomføre arbeidet og skrive om deres barn, så lenge de holdes anonyme. «Etiske dilemmaer kan knyttes til selve problemstillingen, til undersøkelsesopplegget, innsamling av data og til analyse og drøfting av datamaterialet» (Bergsland, 2014, s. 83). Jeg har vært bevisst på å plukke ut dataene som er relevante for oppgaven, og verken setter informantene eller barna i et dårlig lys. De valgene jeg har tatt har vært riktige for oppgaven, og har vært med på å sørge for at jeg holder meg til temaet og legger vekt på det som knyttes til problemstillingen.

4. Presentasjon av funn og drøfting

Her kommer en presentasjon av funn og drøfting av det jeg har funnet etter å ha analysert datamaterialet mitt. Jeg skal presentere og drøfte funnene knyttet til intervjuet og observasjonene jeg har gjort meg, og se dette i lys av teorien jeg tidligere har presentert i denne bacheloroppgaven. Grunnlaget for intervjuet er intervjuguiden der problemstillingen er i fokus til enhver tid:

«På hvilken måte kan man arbeide med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen?»

4.1 Språkutvikling

Jeg spurte informanten hvordan de arbeider med språkutviklingen til barna med autisme, og hun svarte:

«Vi bruker veldig mye ASK, både i form av bildelapper, tegn til tale, dagsplan og påkledningstavle sammen med hele barnegruppen»

Rammeplanen sier at barnehagen skal sørge for at alle barn opplever varierte måter å bruke språket sitt på, og får positive erfaringer ved å bruke språket sitt for å sette ord på følelser og egne tanker (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Jeg opplever at barnehagen bruker ASK sammen med hele barnegruppen, da det gir alle barna et ekstra språklig fokus. ASK styrker deres språkutvikling ved hjelp av dagstavler med bildelapper, påkledningstavle og tegn til tale under samlingsstundene. Barna med autisme vil ha nytte av dette og vil også føle seg inkludert i fellesskapet ved at de forstår innholdet i barnehagehverdagen enklere ved hjelp av ASK. Tidligere i denne oppgaven har jeg skrevet om at barn med autisme ofte trenger rutiner og forutsigbarhet ettersom de har et behov for å vite hva som skal skje videre slik at de føler seg tryggere (Welton, 2014, s. 23). Ved hjelp av ASK kan man vise barna hva man skal gjøre i løpet av dagen, steg for steg. Dette vil hjelpe dem å forstå hva som skal foregå, og usikkerheten de kan føle på til tider blir redusert, dersom man er opptatt av å vise dem hva som skal gjøres – enten det er lunsjtid, påkledning, samlingsstund eller utetid.

Informanten fortalte videre hvordan de jobber spesifikt med språkutviklingen til barna med autisme:

«Vi benytter oss av ulike instanser for å få råd og veiledning til hvordan vi kan jobbe videre, slik at barna utvikler sin språklige kompetanse. Vi er flinke til å kreve å få hjelp der det er behov for det, og er også flinke til å hele tiden snakke sammen innad i personalgruppen, samt på hele huset, for å dele erfaringer og få nye tips til ting som kan gjøres videre»

Inntrykket jeg fikk av informanten er at de jevnlig bruker andre instanser, som PPT, HABU, helsesykepleier og logoped for veiledning og tips til hvordan de kan tilrettelegge og hjelpe barna med diverse utfordringer. Det er behov for ulike former for støtte rundt barn med autisme, og man må derfor kontinuerlig kartlegge barnets behov og oppsøke hjelp der det trengs. Barnehagen er pliktet til å sørge for at barn som trenger ekstra støtte får dette, og tilretteleggingen skal hele tiden vurderes og justeres basert på barnets behov og utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). Barnehagen skal også sørge for at barna inkluderes i fellesskapet og at barnehagens innhold blir forstått av hvert enkelt barn, uavhengig av deres forutsetninger. Derfor må man tilpasse innholdet slik at alle barn får nytte av det og kan delta ut ifra deres behov og forutsetninger (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27).

Vi snakket mer om samarbeid rundt barna med særskilte behov og hvor viktig det er å inkludere de ansatte på avdelingen i hva som skal være fokuset for en periode og hvordan alle kan bidra:

«Det er godt at vi har en ansattgruppe der alle har en felles forståelse for at alle må bidra og involveres i utviklingen til barna med autisme»

Informanten har hovedansvaret for ett av barna, og en annen ansatt har hovedansvaret for det andre barnet med autisme. Likevel er det gjennom kontinuerlig samarbeid med hele personalgruppen at de finner ut av hvordan de kan tilpasse det almennpedagogiske tilbudet for barna og sørge for at barnas utvikling jobbes med gjennom hele barnehagehverdagen. Selv om det ofte blir sett på som spesialpedagogens ansvarsområde, eller den som har hovedansvar for barnet og dermed har mer kunnskap om diagnosen, er det svært viktig at alle bidrar med sine synspunkter, tanker og idéer til hvordan man kan jobbe videre.

Videre spurte jeg hvordan barnehagen kartlegger språkutviklingen til barna på generell basis og hvordan de kartlegger språkutviklingen til barna med autisme. Der svarte informanten:

«Noen ganger bruker vi TRAS-skjema, men som regel observerer vi og reflekterer over de funnene vi har gjort oss på avdelingsmøter, og snakker videre om hvordan vi kan jobbe for at hvert enkelt barn skal få riktig språkstøtte av oss voksne. Vi bruker også logoped for å få råd og veiledning dersom det er barn som for eksempel sliter med uttale, og da kan vi også ta i bruk lydopptak for å kartlegge hva som må jobbes videre med»

Dette var generelt for hele barnegruppen, og jeg erfarer at barnehagen vektlegger språkutviklingen til barna, og er bevisste på følge opp hvert enkelt barn. TRAS-skjema er et kartleggingsverktøy som brukes til å systematisk observere språket til barn i alderen 2-5 år. TRAS er inndelt i åtte forskjellige områder som påvirker språkutviklingen: samspill, kommunikasjon, oppmerksomhet, språkforståelse, språklig bevissthet og lyd-, ord- og setningsnivå (Språkplan, u.å.). I barnehagen må man legge til rette for et godt språkmiljø, for at barna skal kunne bruke språket sitt og utvikle det i samspill med andre barn. Personalet må inkluderes i arbeidet og være gode språklige rollemodeller, som legger opp til dialoger og bruker språket aktivt i samspill med barna (Høigård, 2013, s. 237). På denne måten får barna kjennskap til nye ord og uttrykk, og muligheten til å ta i bruk språket sitt sammen med andre barn. Jeg opplever at de ansatte i barnehagen er flinke til å tilrettelegge slik at hele barnegruppen får utbytte av språkarbeidet i barnehagen, og de har et godt språkmiljø der barna får ta i bruk språket sitt og utvikle seg i samspill med andre barn og voksne. Når det gjelder kartlegging av språkutviklingen til barna med autisme, svarte informanten:

«Vi tenker hele tiden på hvor utfordringene ligger, og hva som må jobbes med. Vi bruker lydopptak og får hjelp fra andre instanser til å kartlegge, drøfte og reflektere rundt hva som skal være fokus videre»

Barnehagen er pliktet til å observere og vurdere utviklingen til barnegruppen og hvert enkelt barn gjennom å dokumentere hvert enkelt barns utvikling og reflektere over dette i fellesskap med personalgruppen (Høigård, 2013, s. 246). Observasjon og refleksjon er altså hovednøkkelen for å kunne støtte og hjelpe hvert enkelt barn videre i deres språklige utvikling, noe informanten fortalte at de var veldig bevisste på i denne barnehagen. Jeg har selv observert dette da jeg var i praksis der, og så at de satte av mye tid til å reflektere rundt enkeltbarn og dele råd og erfaringer med hverandre for hvordan de kan jobbe videre med et bestemt område. Angående Wg4 og Ag4, bruker de mye tid til å snakke sammen i team. Disse teamene kan bestå av ulike instanser og foreldrene. På denne måten får man diskutert hva som

er til det beste for barnet, og hvordan barnehagen og hjemmet skal arbeide videre med utviklingen.

Jeg spurte om det var noe de kunne gjøre annerledes rundt arbeidet med språkutviklingen til barna med autisme. Dette svarte informanten:

«Det er alltid mer man kan gjøre, og her er det tid og ressurser som begrenser oss. Det er ikke alltid mulighet til å gjøre det man kanskje egentlig skulle gjort, og man må derfor finne en god balanse på hva man har mulighet til å gjennomføre»

En travel barnehagedag kan bidra til at det er vanskelig å sette av nok tid til det enkelte barnet som har behov for det. Som jeg har nevnt tidligere har informanten ansvar for et av barna med autisme, men hun har også ansvar for hele barnegruppen og bidrar der det trengs til enhver tid. Man kan ikke være på flere steder samtidig, og noen dager vil være mer hektiske enn andre. Rammeplanen fremhever at barnehagen skal sørge for at barn som mottar spesialpedagogisk hjelp skal inkluderes i barnegruppen og det allmennpedagogiske tilbudet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). Mye av jobben informanten gjør i barnehagen er å støtte og hjelpe Wg4 inn i leken med de andre barna, og jobbe med at han skal kunne være i samspill med de andre barna. Dette er en omfattende jobb og noe som krever at informanten er til stede for ham, samtidig som hun er tilgjengelig for hele barnegruppen der det er behov for det.

4.2 Atferd

Tidligere i bacheloroppgaven har jeg skrevet teori om hvordan barn med autisme kan oppføre seg og de typiske kjennetegnene på diagnosen når det gjelder atferd og personlighet. Denne delen skrev jeg før jeg observerte og intervjuet informanten i barnehagen, og jeg kjente derfor igjen mange av tingene hun fortalte om barna.

Jeg spurte informanten litt om bakgrunnen til barna, deriblant når de begynte i barnehagen og hvordan diagnosen deres er. Informanten fortalte meg følgende:

«Begge startet i barnehagen for første gang da de var to år og foreldrene til begge barna tok kontakt i forkant fordi de allerede da hadde oppdaget at barna var sene i utviklingen og ville ha behov for ekstra støtte i barnehagen»

Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene sørge for at barnet opplever en trygg og god start i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23). Det at foreldrene på forhånd tok kontakt med barnehagen for å informere om barnets utfordringer, gjorde at det var lettere for barnehagen å tilrettelegge for barna med autisme som skulle begynne i barnehagen. Det vil være viktig å ha tilstrekkelig med informasjon om barnet, slik at man vet hva som er nødvendig og hvordan man som voksen kan gjøre oppstarten best mulig for det enkelte barnet.

Hun forteller også at det har vært forskjellige utfordringer hos de to barna;

«Wg4 er mer sosialt fungerende enn det Ag4 er. Ag4 ramser ofte opp navn og ord på ting, gjerne på flere forskjellige språk og er mer intellektuell enn det Wg4 er. I starten fikk man ikke kontakt med Wg4, fordi han levde i sin egen boble, men dette har vi jobbet mye med og det er nå lettere å få kontakt med ham»

Som jeg tidligere har skrevet, påvirker autisme mennesker på forskjellige måter, og det kan ofte variere i stor grad for hver enkelt (Welton, 2014, s. 11). Det er mange forskjeller på Wg4 og Ag4 som jeg selv har observert. Da jeg observerte og intervjuet informanten, hadde jeg ikke vært i barnehagen på rundt tre måneder og jeg la fort merke til at det hadde skjedd en enorm utvikling når det gjaldt barna med autisme. Det var spennende å se dette med egne øyne, og jeg nevnte det også for informanten. Hun syntes det var gøy å høre at jeg så det så tydelig som jeg gjorde, da hun synes det kan være utfordrende å selv legge merke til utviklingen fra dag til dag. Jeg la merke til at spesielt Wg4 hadde et mye større ordforråd enn han hadde for tre måneder siden, og at Ag4 var mer til stede sammen med barnegruppen og de voksne, noe som var veldig positivt å se. For noen måneder siden brukte Wg4 mest ekkotale, og hadde ikke så mange ord han byttet på. Han gjentok heller ord de voksne sa, og kunne være opphengt i det samme ordet hele dagen. Da jeg observerte ham under en språklig øving med informanten, klarte han å si flere ord og gjentok det som var avbildet på ASK-lappene. Dette pågikk frem til informanten var fornøyd med uttalen hans, og da gikk hun videre til neste ord.

«Ag4 har vært mer fysisk utagerende og vi har derfor jobbet mye med at han skal kunne kontrollere følelsene sine, og her har vi brukt mye ASK for at han kan kommunisere med bildelapper på om han er sint, lei seg eller glad»

Ag4 kan være mer utagerende enn Wg4 og det er ofte typisk atferd for barn med autisme. Dette kan handle om at barn med autisme ofte sliter med å forstå hva som skal skje og hvorfor, og derfor blir de engstelige. Dette kan komme til uttrykk ved at de begynner å gråte, slå eller løpe av gårde (Welton, 2014, s. 11). De ansatte i barnehagen har brukt ASK sine bildelapper for å roe ned Ag4 og få ham til å hente lapper og sette ord på sine tanker og følelser, istedenfor at de voksne snakker til ham. På denne måten har han lettere for å roe seg ned på egenhånd og situasjonene trenger ikke å eskalere dersom det oppstår noe han opplever som uforutsigbart eller urettferdig. Jeg har selv observert at også barna benytter seg av denne metoden, og kan hente frem en lapp der det er bilde av en som er sint og gi til Ag4 dersom han har utagert for noe. Det viser at resten av barnegruppen har forstått hva Ag4 har behov for og hva som hjelper ham med å roe seg ned. Jeg har tolket det som at Ag4 føler seg inkludert og ivaretatt av barnegruppen ved at barna tar i bruk denne kommunikasjonsmetoden. Dette kan bidra til å styrke barnets selvfølelse og tilhørighet, som igjen vil være med å motivere barnet til å utvikle språket sitt.

«Ag4 har vært dårlig på å kunne kommunisere og har ofte bare gjentatt det noen sier og hengt seg veldig opp i det. Nå kan han både svare med egne ord på spørsmål og har også begynt å kunne tulle med andre»

Barn med autisme kan ofte like å gjenta ting. Rutiner og gjentakelse gjør det lettere for barn med autisme å slappe av og at de føler de har kontroll over hva som skal skje videre (Welton, 2014, s. 23). Ag4 kan ofte gjenta og repetere det noen sier eller leke med de samme bilene over lengre tid, og da gjerne sette dem opp på en rekke sortert i farger. Dette opplever jeg at gir ham den roen og kontrollen han har behov for. Barn med autisme har ofte vanskeligheter med å forstå sarkasme og oppfatter derfor ting bokstavelig. Dette kan by på utfordringer hvis man skal kunne tøyse og tulle, som er en viktig faktor når det kommer til den språklige utviklingen, men også når det gjelder de sosiale ferdighetene (Welton, 2014, s. 15). Det kom frem i intervjuet at Ag4 nå har begynt å kunne tulle mer og forstår om noen er ironiske eller tuller. Dette er en stor utvikling for et barn med autisme, og vil gjøre det lettere for ham i lek med andre barn.

Vi kom også inn på hva slags avveininger man må gjøre for barn med autisme, og informanten sa:

«Wg4 kan bli opphengt i ting og ha fokus på den samme tingen i flere timer. Når vil det da være best å ta ham ut av den situasjonen og gjøre noe annet for at det skal gi ham en mer meningsfylt hverdag? Hva er mest hensiktsmessig for ham? Dette er spørsmål jeg ofte må stille meg og det er ikke alltid lett å vite hva som er det beste for ham i de situasjonene»

«Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10). Man skal altså hele tiden observere og tenke gjennom hva som er best for barnet i den situasjonen det befinner seg i. Det kan ofte oppstå dilemmaer rundt Wg4 sine interesser og det er ikke alltid sikkert hva som er hensiktsmessig å gjøre. Man kan ikke tvinge et barn til å gjøre noe det ikke har lyst til og kanskje er det ofte bedre for ham å holde på med sitt enn å presses inn i en situasjon med andre barn som han ikke opplever som positiv. Dette er dilemmaer informanten må ta stilling til hver dag, og det finnes ikke noen fasit på hva som er rett og galt her. Vurdering av situasjonen må gjøres, og man må teste ut ulike metoder for å kunne vite hva som er best for Wg4 akkurat der og da. Informanten kjenner Wg4 veldig godt etter å ha hatt ansvar for ham gjennom mange år i barnehagen, og jeg opplever at det gjør det lettere for henne å kunne lese situasjonen og se hvilke behov han har.

4.3 Foreldresamarbeid

Jeg spurte informanten om hvordan hun opplever at foreldresamarbeidet har fungert, og hun svarte at:

«Det har fungert veldig godt hele veien. De har vært opptatte av å få den hjelpen de kan få, og aldri sagt nei til tiltak som har blitt satt i verk»

Barnehagen skal samarbeide med foreldrene og opprettholde foreldrenes rett til medvirkning (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22). Informanten forteller meg at de har god dialog med foreldrene til begge barna og at samarbeidet er positivt for barnas utvikling. For at barna skal kunne få det tilbudet de trenger og for at det skal ha en effekt, er det viktig at foreldrene også bidrar og er inkludert i prosessen. Jeg opplever at foreldrene er samarbeidsvillige basert på det informanten forteller, og at barnehagen har opparbeidet seg en god dialog med foreldrene til begge barna. Ettersom barna har gått lenge i barnehagen, er det naturligvis bygget en relasjon med foreldrene, noe som er viktig for å kunne samarbeide på en hensiktsmessig måte.

Jeg spurte om det har oppstått utfordringer knyttet til foreldresamarbeidet, og informanten svarte at:

«En av utfordringene kan være at de ikke alltid har mulighet hjemme til å sette av nok tid til å arbeide bevisst og konsekvent med barna, noe som er forståelig i en hektisk hverdag»

Som informanten sier i sitatet over, møter de noen ganger på utfordringer ved at foreldrene ikke alltid har like god tid til å prioritere systematisk arbeid med barna. Det er naturlig at tiden ikke alltid strekker til i den grad man ønsker, og dette vil ha en innvirkning på arbeidet man legger ned i barnehagen. Hvis fokuset en periode er for eksempel på at barnet skal jobbe med å sette ord på sine følelser og tanker og dette ikke gjennomføres i alle situasjoner utenfor barnehagen, senker det effekten av innsatsen i barnehagen. Informanten hadde full forståelse for at foreldre ikke har like mye tid som man har i barnehagen, når de også har flere barn hjemme de må følge opp. Barnehagen skal sørge for å legge til rette for samtaler med foreldrene der man kan reflektere rundt barnets helse, trivsel, erfaringer, utvikling og læring (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22). Informanten fortalte meg at de jevnlig har samtaler med foreldrene, hvor det også kan være personer fra andre instanser til stede, slik at alle har samme forståelse og oppfatning av hvor barnet er i prosessen. Når det gjelder foreldresamarbeid med foreldre til barn med ulike utfordringer, kan det oppstå problemer ved at foreldrene er uenige i det barnehagen legger merke til ved barnet. Noen foreldre vil også ha problemer med å innse og akseptere at barnet deres er annerledes, eller har utfordringer knyttet til språk, det sosiale eller motoriske vansker. Informanten fortalte at det ikke har vært noen konkrete utfordringer med foreldresamarbeidet, og at foreldrene har vært samarbeidsvillige og hatt forståelse for barnehagen sin vurdering av barnet deres.

4.4 ASK – alternativt supplerende kommunikasjon

I teoridelen tidligere har jeg skrevet om ASK, som står for alternativt supplerende kommunikasjon. Eksempler på ASK er tegnspråk, bilder, grafiske symboler, konkrete, tematavler, kommunikasjonsbøker og talemaskiner (Statped, 2021b). Jeg stilte følgende spørsmål:

«Hvilke verktøy bruker dere i språkarbeidet?»

Og informanten svarte at:

«Vi bruker ASK aktivt gjennom hele dagen på ulike måter. Vi bruker tematavler og dagstavler med hele barnegruppen under for eksempel samlingsstunden. Der viser vi ved hjelp av bilder som henges opp hva som skal gjøres i dag i en gitt rekkefølge, hva barna skal ta på seg av klær når vi skal ut og hva slags vær det er i dag. Alle barna har god kjennskap til dette nå og det hjelper Wg4 og Ag4 med å få sett hva som skal skje, slik at de er forberedt på det»

For at ASK skal være hensiktsmessig å bruke i barnehagen, er man nødt til å vite hvordan man bruker det og hva man ønsker å oppnå ved bruken (Statped, 2021a). Informanten fortalte at de ansatte har hatt kurs i ASK og dermed vet alle hvordan det skal brukes og hvorfor. Barnegruppen har fått god kjennskap til bruken av ASK, ved at det brukes hver dag over lengre tid. ASK vil bidra til språkutviklingen for alle barna, ikke bare de barna med autisme eller spesielle språkvansker, dersom det brukes på riktig måte. Barnegruppen er blitt vant til at ASK brukes, og det ser ut til å ha en god effekt for barnefellesskapet del. Jeg opplever at informanten og personalgruppen er blitt flinke til å bruke ASK, og gjør det på en hensiktsmessig måte. Dersom barnehagen ikke hadde brukt ASK, ville dette påvirket barna med autisme ved at de hadde hatt utfordringer ved å forstå innholdet i barnehagehverdagen. Tilhørigheten i fellesskapet er derfor avhengig av at alle barna forstår hva som skal skje og hvordan dagen ser ut.

«Vi skaper struktur og orden for barna ved å vise hva vi skal gjøre, når vi skal gjøre det og gir dem en oversikt over dagen. ASK bildelapper er det vi bruker hele tiden av verktøy, men vi har også tatt i bruk Tobii-maskin tidligere, før barna hadde utviklet noe særlig språk»

Tobii-maskinen som informanten nevner er en talemaskin. Ved bruk av talemaskiner får personen som har behov for ASK en stemme. Disse apparatene kommer i ulike former og fasonger, tilpasset barnets behov. Talemaskiner brukes som oftest kun dersom barnet mangler verbalt språk helt, eller ikke klarer å uttrykke seg ved hjelp av språk (Statped, 2021b). Informanten har fortalt meg at Wg4 ikke hadde verbalt språk da han begynte i barnehagen og det var da de tok i bruk talemaskin. Barna har fortsatt hver sin Tobii-maskin, men denne benyttes i mye mindre grad nå enn tidligere, grunnet at begge barna har et verbalt språk som gjør at de klarer å kommunisere til en viss grad. Informanten fortalte at Tobii maskinen brukes fortsatt litt som supplement i språktreningen hos begge barna og som språklig støtte i enkelte situasjoner der de ansatte ser at det er hensiktsmessig. Min oppfatning er at guttene ikke lenger bruker Tobii maskin som sitt primære språk, men at dette blir en tilleggsstøtte der

det trengs. Jeg tenker at det er positivt at guttene ikke lenger har behov for talemaskin, da dette kan føre til at utviklingen av det verbale språket stopper opp. Guttene kan bli låst til at de bruker talemaskin, og derfor ikke føler et behov for å uttrykke seg med eget verbalt språk.

5. Avslutning

5.1 Oppsummering

I denne bacheloroppgaven har jeg intervjuet, observert og forsket for å finne svar på problemstillingen:

«På hvilken måte kan man arbeide med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen?»

Jeg har brukt kvalitativ tilnærming med observasjon og intervju som metoder for å samle inn datamateriale til oppgaven. Jeg har observert to barn med autisme, og intervjuet den ansatte som har spesialpedagogisk ansvar for et av barna. Gjennom dette har jeg fått et innblikk i hvordan de arbeider med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen, og jeg har derfor gjort meg opp et inntrykk ved å reflektere over og drøfte funnene mine. Inntrykket jeg sitter igjen med når det kommer til barnehagens arbeid med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen er at de jobber systematisk og konsekvent med barna. Dette fører til at de to barna med autisme får god oppfølging, og et grunnlag som de vil ta med seg videre når de skal begynne på skolen.

Jeg har vært bevisst på å velge metoder som på best mulig måte underbygger teorien og problemstillingen. På denne måten har jeg skrevet en oppgave som holder en rød tråd og gir mye informasjon om språkutviklingen til barn med autisme, og om hvordan man kan tilrettelegge det allmennpedagogiske tilbudet i barnehagen på en best mulig måte for disse barna.

Etter å ha jobbet med denne bacheloroppgaven sitter jeg igjen med et inntrykk av at de ansatte i barnehagen er bevisste i sitt språkarbeid, og at de hele tiden vurderer og reflekterer over hvordan de kan arbeide videre med det som fungerer og hva som bør gjøres annerledes. Her inkluderer de hele personalgruppen, noe jeg synes er veldig positivt med tanke på at man er avhengig av et teamarbeid for å faktisk kunne vite hva som er best for barnet. Jeg opplever at informanten kjenner barnet med autisme godt og derfor er egnet til å kunne tilrettelegge for og følge opp barnet til enhver tid. Barn med autisme trenger ekstra støtte, og støtten må derfor være hensiktsmessig og til barnets beste.

5.2 Personlige refleksjoner

Det har vært en spennende og lærerik prosess å skrive en bacheloroppgave. Jeg har lært mye nytt og utviklet meg som fagperson gjennom denne forskningen. Innledningsvis i denne oppgaven nevnte jeg at noe av grunnen til at jeg valgte autisme som tema, er fordi jeg selv ønsker å utdanne meg til spesialpedagog senere. Dette er jeg nå blitt enda mer sikker på, og jeg har lært mye som jeg tar med meg videre etter å ha arbeidet med denne oppgaven. ASK er noe barnehagen bruker aktivt med barnegruppen, og som jeg nå har opparbeidet meg kunnskap om og ønsker å ta med meg videre inn i yrkeslivet. På denne måten tror jeg det vil bli lettere å arbeide med språkutviklingen til hele barnegruppen, ikke bare for barn med særskilte behov.

Helt til slutt ønsker jeg å understreke at jeg håper at denne oppgaven kan inspirere og motivere andre til å lære seg mer om språkutviklingen til barn med særskilte behov, og da spesielt barn med autisme.

6.Litteraturliste

Bergsland, M. D. og Jæger, H. (2014) *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*.

Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Borge, A. I. (2019) (3. utgave, 2. opplag). *Resiliens – risiko og sunn utvikling*. Oslo:

Gyldendal Akademiske.

Higashida, N. (2014). *Hvorfor hopper jeg*. Oslo: Pantagruel forlag AS.

Høigård, A. (2013). *Barns språkutvikling – muntlig og skriftlig* (3.utgave) Oslo:

Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen – innhold og oppgaver*. Oslo:

Pedlex.

Larsen, A. K. (2017). (2.utgave). *En enklere metode – veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Nyheim, M. (2013) *Sosiale historier som metode: hjelp til å fremme sosiale historier og fungering ved autisme og synshemming*. Oslo: Kommuneforl.

Ryhl, C. (2012) *Autismespektrum-forstyrrelser: et psykologisk overblik*. København: Hans Reitzels Forlag.

Simonsen, H., G. (2018, 20.februar) *Prosodi*. Store Norske Leksikon. Hentet fra (16.04.21):

<https://snl.no/prosodi>

Språkplan (u.å.) *Hva er TRAS: Tidlig registrering av språkutvikling – i daglig samspill*.

Hentet fra (26.04.21): <http://sprakplan.no/tras/>

Statped (2021a, 26.april) *Språkmiljø i barnehagen*. Hentet fra (25.03.21):

<https://www.statped.no/alternativ--supplerende-kommunikasjon-ask/sprakmiljo-i-barnehagen/>

Statped (2021b, 26.april), *Uttrykksformer*. Hentet fra (26.03.21):

<https://www.statped.no/alternativ--supplerende-kommunikasjon-ask/uttrykksformer/>

Statped (2021c, 26.april) *Multifunksjonshemming og teamarbeid, tverrfaglighet og foreldresamarbeid*. Hentet fra (21.04.21):

<https://www.statped.no/multifunksjonshemming/multifunksjonshemming-og-teamarbeid-tverrfaglighet-og-foreldresamarbeid/>

Suren, P (2020, 21.september) *Autisme*. Folkehelseinstituttet. Hentet fra (23.03.21):

<https://www.fhi.no/fp/psykiskhelse/psykisk-helse-barn-unge/autisme---faktaark/#hva-er-autisme>

Søbstad, F. og Kvistad, K. J. (2005). *Kvalitetsarbeid i barnehagen*. Oslo: Cappelen akademiske forl.

Telford, J., Faye-Schjøll, B. og Welton, J. (2014) *Hva kan jeg fortelle deg om autisme?: en guide for venner, familie og fagpersoner*. Oslo: Kommuneforl.

Thoresen, I. (2017). *Foreldresamarbeid i barnehagen – til barnets beste*. Oslo: Cappelen Damm akademiske forl.

7. Vedlegg

7.1 Samtykkeerklæring

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet

«Språkutvikling hos barn med særskilte behov»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan barnehagen arbeider med språkutviklingen til barn med særskilte behov, og hvordan dette påvirker barnets utvikling. I dette skrevet gir jeg/vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Bacheloroppgaven min skal leveres 30. april, og skal ha et omfang på 10 000 ord. I denne oppgaven skal jeg gå i dybden på hvordan det er å arbeide med språkutviklingen hos barn med særskilte behov, hvordan barnas utvikling påvirkes av arbeidet og hvordan man som

ansatt i barnehagen kan ha en viktig rolle i disse barnas språkutvikling. Problemstillingen jeg har satt meg er «På hvilken måte kan man arbeide med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen?». Jeg ønsker derfor å kunne observere hvilke metoder som styrker barnas språkutvikling, samt vite hva den ansatte i barnehagen legger fokus på i arbeidet sitt med språkutviklingen til barn med autisme.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Som bachelorstudent er jeg ansvarlig for gjennomføringen av studiet, sammen med veiledere ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å benytte meg av intervju og observasjon, der jeg kan komme i barnehagen for å observere arbeidet med språk hos to spesifikke barn, samt intervju en ansatt om de voksne sin rolle når det gjelder språkutviklingen til barna. Varighet på intervjuet vil være på rundt 1-2 timer, i tillegg til noen timer med observasjon der jeg får sett hvordan barnehagepedagogen jobber i praksis sammen med barnet/barna. Dette kan fordeles på ulike dager etter behov og når det passer for alle parter. Dersom jeg har behov for mer tid lenger ut i prosjektet, avtales dette med informant.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

For foreldrene: Hvis du velger å la ditt barn delta, kan du når som helst trekke samtykket ditt uten å måtte oppgi noen grunn. Også ditt barn kan trekke seg fra å delta. Opplysningene som ditt barn kommer med vil bli anonymisert, så det vil ikke være mulig å spore opplysningene i dette prosjektet tilbake til ditt barn.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg/vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg/vi har fortalt om i dette skrevet. Jeg/vi behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres. Alle vil framstå med

fiktive navn i teksten, og alle nødvendige grep vil tas slik at ingen enkeltpersoner skal kunne identifiseres.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når studien avsluttes, noe som etter planen er 30. april 2021. Alle lydopptak vil også bli slettet etter transkripsjon.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert kopi av opplysningene.
- Å få rettet personopplysninger om deg.
- Å få slettet personopplysninger om deg.
- Å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Student: Thea Pilgaard Nilssen

Mobil: 95238444

E-post: theapnil@gmail.com

Dronning Mauds Minne Høgskole ved veiledere Lise Hovik (lho@dmmh.no) og Sobh Chahboun (sch@dmmh.no)

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Student

(Sobh Chahboun)

(Thea Pilgaard Nilssen)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *språkutvikling hos barn med særskilte behov*. Jeg samtykker til:

å delta i *intervju og observasjon*

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg/vi ikke innhente din underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du krysser av i boksen ovenfor.

7.2 Intervjuguide

Prosjekttittel: Språkutvikling hos barn med særskilte behov

Problemstilling: På hvilken måte kan man arbeide med språkutviklingen til barn med autisme i barnehagen?

Bakgrunn ansatt:

Hvor lenge har du jobbet i barnehage?

Hvilken utdanning har du?

Hva er den viktigste rollen du har i barnehagen?

Hva liker du best ved å jobbe med barn med særskilte behov?

Bakgrunn barna:

Hvor gamle er barna?

Hva slags diagnose har de?

Hvor lenge har de gått i barnehagen hos dere?

Hvordan fungerer foreldresamarbeidet?

Hvordan har språket til barna vært og hvordan er den nå? (Kom gjerne med eksempler.)

Hvordan er barna sine kognitive ferdigheter? (Den sosiale og emosjonelle utviklingen – gjerne kom med eksempler.)

Hovedspørsmål:

Introduksjonsspørsmål:

På hvilken måte arbeider dere med språkutviklingen til barna med autisme?

Hvordan legger dere til rette språkarbeidet for at det skal være hensiktsmessig for alle barna?

Hvilke verktøy bruker dere i språkarbeidet?

Hvordan kartlegger dere barnas språkutvikling på generell basis?

Hvordan kartlegger dere språkutviklingen til barna med autisme?

Overgangsspørsmål:

Er det noe dere kan gjøre annerledes når det gjelder språkarbeidet i barnehagen? Både generelt og individuelt med de to barna

Hvordan arbeider dere sammen som personalgruppe når det gjelder språkarbeidet som gjennomføres i barnehagen?

På hvilken måte fordeler dere arbeidet innad i personalgruppen?

Hva ser du at fungerer best i språkutviklingen for barna med særskilte behov?

Hva ser du at ikke fungerer så bra i språkutviklingen for barna med særskilte behov?

Hvordan påvirker de andre barna språkutviklingen til barna med autisme?

Hva er utfordrende når det kommer til det å jobbe med språkutviklingen til barn med særskilte behov?

Hva synes du er viktigst å tenke på i språkarbeidet?

Avslutningsspørsmål

Hvordan synes du intervjuet gikk?

Er det noe i intervjuet som du ønsker å oppklare?

Har du noen spørsmål eller kommentarer til andre ting intervjuet burde tatt opp?

Ønsker du å lese gjennom data etter jeg har transkribert, eller eventuelt lese oppgaven?

Helt avslutningsvis, har du noe på hjertet som du ikke føler kom frem i intervjuet?